

Docień dziedzictwo! Dziedzictwo europejskie i rozwój gospodarczy

4. Europejskie Forum Dziedzictwa Wrocław, 10-12 października 2011 rok

Alessandro Senesi

Wicedyrektor Biura ds. Programów Kulturalnych
Generalnej Dyrekcji ds. Edukacji i Kultury
Komisji Europejskiej

NA DZIEDZICTWO KULTUROWE MOŻNA patrzeć pod wieloma różnymi kątami, m.in. historycznym, emocjonalnym, społecznym czy kulturalnym. Jednakże w dobie kryzysu finansowego, w której żyjemy, jego wymiar ekonomiczny jest bardziej istotny niż kiedykolwiek przedtem.

Zarówno bezpośrednio, jak i pośrednio inwestycje będące dziełem minionych pokoleń wciąż przynoszą znaczne zyski – kilka wieków po tym, jak zostały poczynione. W wielu z nich stale tworzone są nowe miejsca pracy, co w dużym stopniu wpływa na PKB, jak też i na nasze nieustanne dążenie do poszerzania wiedzy i wprowadzania innowacji. Europejskie branże kulturalne i kreatywne, których ważną częścią jest sektor dziedzictwa, zapewniają wysokiej jakości stanowiska pracy 8,5 milionom ludzi w Unii Europejskiej i stanowią 4,5% PKB Europy. Dla porównania, liczby te są wyższe niż w przypadku np. sektora motoryzacyjnego czy innych branż, dużo bardziej eksponowanych w mediach.

Tym bardziej należy podkreślić fakt, że dziedzictwo kulturowe stanowi w tych trudnych czasach szansę dla inwestycji, które przyczyniają się do trwałego rozwoju gospodarczego. Ogromne i zróżnicowane dziedzictwo kulturowe Europy jest jedną z atrakcji, które sprawiają, że kontynent ten jest najczęściej odwiedzanym przez turystów miejscem na świecie.

Mimo że pielęgnowanie dziedzictwa jest, zgodnie z Traktatem o Unii Europejskiej, obowiązkiem państwowym, Europa ma do odegrania swoją rolę jako wspólnota państw. Komisja Europejska w pełni dostrzega znaczenie dziedzictwa kulturowego dla gospodarki europejskiej.

W 2010 roku Komisja wprowadziła tzw. UE 2020 – nadrzędną, długofalową strategię pomocy Europie w znalezieniu nowatorskich rozwiązań problemów społecznych i gospodarczych. Jednocześnie rozpoczęto prace nad przydziałami z budżetu Unii Europejskiej na okres finansowania od 2014 do 2020 roku. Biorąc to pod uwagę, kapitalne znaczenie ma zatem przyjrzenie się, w jaki sposób dziedzictwo kulturowe i kultura przyczynić się mogą do realizacji ustanowionych przez strategię UE 2020 celów: rozsądnego, zrównoważonego i globalnego rozwoju.

Pierwszy cel to **rozsądny rozwój**. W czasie, kiedy liczne gałęzie przemysłu w Europie zmagają się z trudnościami, branża kulturalna i kreatywna to jedne z najbardziej dynamicznych sektorów, zdolne rozwijać się szybciej niż reszta gospodarki. Ogólne zatrudnienie w tych sektorach zwiększyło się w latach 2000-2007 średnio o 3,5% w skali roku, czyli ponad trzykrotnie więcej niż w przypadku gospodarki UE jako całości.

Doskonały przykład stanowi inicjatywa Europejskie Stolicy Kultury. Jest to jedna z najpopularniejszych gałęzi działalności Komisji na polu kultury,

a także jedna z największych dźwigni finansowych spośród inicjatyw europejskich. Szacuje się, że w przypadku niektórych Stolic każde zainwestowane euro przyniosło dodatkowe 8 euro zysku. Liczba turystów zostających na nocleg zwiększyła się średnio o 12%, a często dużo więcej – np. w Liverpoolu, kiedy w roku 2008 miasto to nosiło tytuł Europejskiej Stolicy Kultury, liczba odwiedzających wzrosła o 25%. Daje to miastu szansę na zaplanowanie lepszej przyszłości dla siebie i swojego regionu. Tytuł stanowi swego rodzaju trampolinę dla inwestycji i może na dłuższą metę generować miejsca pracy i ogólny rozwój. Miasta czerpiące z niego największe korzyści to te, które odpowiednio wykorzystują siłę rozpędu roku, w którym nosiło ów tytuł, aby na stałe włączyć kulturę do długofalowej strategii rozwoju kulturalnego, społecznego i gospodarczego. Dzięki tytułowi wiele miast przeszło całkowitą transformację: poza bezpośrednimi korzyściami ekonomicznymi stały się bardziej atrakcyjnymi miejscami do życia, przyciągając tym samym kolejne inwestycje.

Drugim celem strategii UE 2020 jest **zrównoważony rozwój**. Kultura i kreatywność pośrednio oddziałują na zrównoważony rozwój, nawet w sektorach o całkiem odległym charakterze. Ich dynamizm może przybrać wiele form: na przykład pomoc w stworzeniu bardziej ekologicznych środków transportu publicznego, wspieranie przyjaznych środowisku przedsiębiorców, rozwijanie nowych modeli opieki zdrowotnej czy promowanie zmian w postępowaniu. Przystawienie się na zrównoważony rozwój wymaga prawdziwej i całkowitej zmiany sposobu, w jaki postrzegamy nasze otoczenie. Kultura jest nade wszystko wychowawcą. Budzi w nas świadomość i troskę o świat wokół nas i nasze miejsce w tym świecie. Promuje zrównoważony rozwój, doprowadzając do zmian w zachowaniu oraz do nowych, mądrzejszych sposobów organizacji społeczeństwa.

Trzeci cel UE 2020 to **globalny rozwój**. Kultura i dziedzictwo kulturowe nie mogą stanowić jedynej odpowiedzi na ubóstwo. Mogą jednak odgrywać istotną rolę w procesie ograniczania izolacji i wykluczenia, które z ubóstwem się wiążą. Uczestniczenie w kulturze czy to w charakterze twórcy, czy odbiorcy sprawia, że jednostka zostaje włączona do wspólnoty osób pochodzących z różnych środowisk, co sprzyja integracji społecznej.

Inicjatywa Europejskie Stolice Kultury stanowi znaczący przykład tego, jak inwestycje w kulturę mogą pomóc w zmianie życia miasta w sposób globalny. Węgierskie miasto Pecz, które było Europejską Stolicą Kultury w 2010 roku, podjęło się realizacji programu sprowadzenia kultury do centrum miasta, z korzyścią dla wszystkich mieszkańców. Z kolei takie miasta jak Lille czy Liverpool wykorzystały tytuł, aby stworzyć sobie nowy, atrakcyjny wizerunek, w którym otwartość i równość odgrywają znaczącą rolę.

Wkład kultury w budowanie naszej przyszłości – oraz rozsądnych, realizujących zrównoważony rozwój, globalnych społeczeństw – to fakt, który należy lepiej promować, aby w całej Europie pojawiało się jeszcze więcej inicjatyw.

Unia Europejska staje oczywiście w obliczu własnych ograniczeń. Cały sektor kulturalny zmagają się z większymi niż kiedykolwiek wcześniej limitami budżetowymi. Przed nami wciąż długa droga do pełnego wykorzystania ogromnego potencjału i pośrednich korzyści płynących z dziedzictwa kulturowego Europy. Nie udało nam się jeszcze włączyć kultury do nowego modelu gospodarczego. Nawet w obrębie UE ambicje nie odpowiadają w pełni dostępnym zasobom budżetowym na wspieranie kultury: tak naprawdę zaledwie 0,04% budżetu UE przeznaczają się na program Kultura, który stanowi obecnie główne narzędzie zapewniania pomocy finansowej na działalność związaną z kulturą.

Jednak błędem byłoby niedoceniecie obecnych działań UE na tym polu. Mimo stosunkowo ograniczonego budżetu całkowitego, w ramach europejskiego programu Kultura w latach 2007-2011 zainwestowano niemal 30 milionów euro w projekty współpracy związane z dziedzictwem. W ramach różnych programów UE, które mają zwykle wyższe budżety niż program Kultura, dostępna jest znaczna pomoc na cele związane z dziedzictwem kulturowym – mimo że skupiają się one na czymś innym niż kultura, mogą zapewnić dodatkowe możliwości finansowania działalności kulturalnej. Na przykład Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego przeznaczył na lata 2007-2013 3 miliardy euro na ochronę i pielęgnację dziedzictwa kulturowego, 2,2 miliarda euro na rozwój infrastruktury kulturalnej oraz 775 milionów euro na wsparcie dla usług związanych z kulturą. Kolejne 89 milionów euro udostępniono

od 1998 roku poprzez europejskie Programy Ramowe Badań i Rozwoju Technologicznego.

Unia Europejska jest także bardzo aktywna na polu działań mających na celu zwiększanie świadomości i promowanie wartości dziedzictwa kulturowego, np. w ramach nagród UE w dziedzinie dziedzictwa kulturowego „Europa Nostra” czy Europejskich Dni Dziedzictwa, wspólnej inicjatywy Komisji Europejskiej i Rady Europy. Mają one ogromny potencjał pod względem popularyzacji dziedzictwa kulturowego i czynnego uczestnictwa społeczeństwa europejskiego w kulturze.

Obecnie nadszedł czas, aby Unia Europejska podjęła istotne decyzje dotyczące budżetu na okres od 2014 do 2020 roku. Komisja Europejska zaangażowana jest w działania mające zagwarantować, że w kolejnym okresie kultura zyska większe możliwości finansowania. Propozycja Komisji odnośnie przyszłego programu Kreatywna Europa stanowi na to bardzo konkretny dowód. Jeśli przedstawiony w listopadzie program Kreatywna Europa zostanie ostatecznie przyjęty przez Parlament Europejski i Radę Europy, będzie on głównym europejskim projektem finansowania działalności kulturalnej, przejmując obowiązki po programie Kultura. Dostrzegając możliwość wkładu, jaki kultura może mieć w rozwój gospodarki, Komisja zaproponowała zwiększenie budżetu na przyszły program Kreatywna Europa o 37%. Oznaczałoby to, że w czasie kryzysu gospodarczego

Europa ma odwagę inwestować w kulturę więcej niż kiedykolwiek przedtem i konkretnie reagować na liczne problemy, przed którymi stają sektory kulturalne, pomagając im w ten sposób wykorzystać ich pełny potencjał w celu ochrony europejskiej różnorodności kulturowej i językowej, a jednocześnie w lepszy sposób przyczyniać się do realizacji celów strategii UE 2020.

Kolejną inicjatywą Komisji związaną z dziedzictwem kulturowym jest Znak Dziedzictwa Europejskiego, przyjęty przez ustawodawcę w listopadzie 2011 roku. Będzie on pełnoprawnie funkcjonował przez następnych kilka lat. Znak ma na celu zwrócenie uwagi na miejsca historyczne, które symbolizują proces integracji europejskiej. Komisja postrzega Znak jako środek zwiększania świadomości społeczeństwa w zakresie historii i dziedzictwa Europy. Oczekuje także, że Znak przyczyni się do zrównoważonego rozwoju regionów, w szczególności poprzez turystykę kulturową.

Podsumowując, przedstawione inicjatywy można uznać za mocny dowód na to, iż kultura i dziedzictwo kulturowe rzeczywiście mogą być wektorem rozwoju społecznego i gospodarczego oraz na to, jak dużą wagę przywiązuje do nich Komisja Europejska. ■

Alessandro Senesi, wicedyrektor Biura ds. Programów Kulturalnych Generalnej Dyrekcji ds. Edukacji i Kultury Komisji Europejskiej.

Summary

Value the heritage! European heritage and economic growth 4th European Heritage Forum Wrocław, 10-12 October 2011

In the days of the financial crisis, the European Commission fully recognises the importance of cultural heritage for European economy. The Commission introduced a EU 2020 strategy aimed at helping Europe to find innovative solutions for social and economic problems. Cultural heritage and culture contribute to the reaching of objectives set by the EU 2020 strategy: smart, sustainable and inclusive growth. Smart growth: the cultural industry is one of the most dynamic sectors of economy. For example, the title of the European Capital of Culture is a sort of springboard for investments and may generate jobs and general growth. Sustainable growth: culture stimulates our awareness and care of the world around us and our place in it. It contributes to new methods of organisation of society. Global growth: culture and cultural heritage may play an important role in the reduction of isolation and exclusion

connected with poverty. As a result of participating in culture, an individual becomes a part of the community, which supports social integration.

Today the entire cultural sector has to deal with budget limitations. In this regard, the activities of the European Union (the Culture programme) must be appreciated. Various other EU programmes provide substantial assistance for objectives connected with cultural heritage (European Regional Development Fund, Framework Programmes for Research and Technological Development). The EU prize for cultural heritage (Europa Nostra award) or European Heritage Days also contribute to the promotion of cultural heritage values.

The European Commission is engaged in activities aimed at ensuring more extensive opportunities for funding (such as the future Creative Europe Programme) in the years 2014-2020. The European Heritage Label – an initiative of the Commission – is aimed at giving particular attention to historic places symbolising the European integration process.

To sum up, the presented initiatives can be regarded as a strong proof of the fact that culture and cultural heritage can be a carrier of social and economic growth and of great importance attached to them by the European Commission.